

Išrašas

VILNIAUS UNIVERSITETO
FILOSOFIJOS FAKULTETO TARYBOS POSĖDŽIO
PROTOKOLAS

2021 m. rugsėjo 15 d. Nr. 250000-TP-11
Vilnius

Posėdis įvyko 2021-09-15, 15:00 val., 201 aud., posėdis vyko hibridiniu būdu.
Posėdžio pirmininkas – doc. dr. Vilmantė Pakalniškienė.
Posėdžio sekretorė – Albina Misiūnaitė.

Dalyvavo: doc. dr. Vilmantė Pakalniškienė, prof. dr. (HP) Arūnas Poviliūnas, asist. dr. Jolanta Aleknevičienė, prof. dr. (HP) Audrius Beinorius, doc. dr. Jonas, Dagys, prof. (HP) Lilija Duoblienė, prof. habil. dr. Danutė Gailienė, doc. dr. Sigita Girdzijauskienė, doc. dr. Antanas Kairys, prof. dr. Evaldas Kazlauskas, doc. dr. Irena Stonkuvienė, prof. dr. (HP) Marius Povilas Šaulauskas, prof. dr. (HP) Rita Šerpytė, doc. dr. Deimantas Valančiūnas, prof. dr. (HP) Laimutė Žalimienė, doc. dr. Rūta Žiliukaitė, stud. Ignas Lokcikas, stud. Aistė Rinkevičiūtė, stud. Martyna Vilutytė, dokt. Julita Slipkauskaitė.

SVARSTYTA. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Filosofijos instituto profesorės Ritos Šerpytės darbų ciklo „**Vakarų nihilizmas tarp diagnozės ir teorijos**“ (2006-2020) teikimas 2021 metų Lietuvos mokslo premijų konkursui.

Pažymėta, kad darbų ciklą apima 2 autorės individualios monografijos: *Nihilizmas ir Vakarų filosofija* (2007) bei *Tikrovės spektrai. Vakarų nihilizmas tarp diagnozės ir teorijos* (2019) ir 2 kolektyvinių monografijų dalys – „Ontologija ir nihilizmas. Hegelio scena ir užkulisiai“ kolektyvinėje monografijoje Tomas Sodeika, Rita Šerpytė, Danutė Bacevičiūtė. *Ontologijos transformacijos. Medijos. Nihilizmas. Etika.* (2015, p. 107-211) bei „Religija tarp sekuliarizacijos ir nihilizmo“. kolektyvinėje monografijoje Šerpytė R. (ed.) *Sekuliarizacija ir dabarties kultūra* (2013, p. 25-117). Nors šiam ciklui būtų galima priskirti ir visus 2006-2020 m. pasirodžiusius autorės 43 tekstus (ne monografinių knygų dalis bei straipsnius), konkursui teikiami kaip monografijas papildantys tik užsienyje atspausdinti 9 autorės straipsniai ir 3 užsienyje publikuoti knygų dalys.

Pretendentės mokslinių interesų sfera – religijos filosofija, filosofinė hermeneutika, M. Heideggerio fundamentinė ontologija, negatyvusis mąstymas, šiuolaikinės Hegelio interpretacijos, šiuolaikinė italų filosofija, spekuliatyviojo realizmo ir naujųjų realizmų filosofija. Šie pakankamai skirtingi tarpusavyje teoriniai interesai bei tyrinėjimo perspektyvos yra prieiga prie autorę dominančių Vakarų filosofinio mąstymo problemų, kurios pagrindinė ašimi yra tapusi nihilizmo tema, teoriškai įjanti į save ir negatyviojo mąstymo bei realybės/tikrovės sampratų perspektyvas.

2007 m. prof. R. Šerpytei tapo baigiamuoju daugiau nei dešimties metų nihilizmo problematikos tyrinėjimo etapu. 2005 m. pretendentė atliko habilitacinę procedūrą „Nihilizmo

problemos Vakarų filosofijoje teorinės konfiguracijos“, o 2007 m. paskelbė monografiją *Nihilizmas ir Vakarų filosofija*.

Monografijoje pirmą kartą Lietuvoje išsamiai analizuojama filosofinė nihilizmo problematika. Nors europietiškoje tradicijoje nihilizmas yra viena didžiųjų filosofijos temų, Lietuvoje kaip savarankiška, specifinė problema jis nebuvo plačiau svarstytas. Todėl pretendentes monografija užpildo šią tyrinėjimų spragą – tyrinėjimų, kurie reikšmingi įvairių filosofijos probleminių perspektyvų – ontologijos, hermeneutikos, fenomenologijos, religijos filosofijos etc. požiūriu. Į nihilizmo problemą monografijos autorė žvelgia matydama galimybę susieti dvi, paprastai laikomas skirtingomis, tyrinėjimo linkmes – *nihilizmo* istoriją ir *Niekio* istoriją. Tokiame kontekste keliamas klausimas – kas yra nihilizmas? Tyrimo naujumą sudaro bandymas apie nihilizmo prasmę („esmę“) užklausti ir į nihilizmo istoriją pažvelgti iš postmetafizinės filosofijos perspektyvos. Savo tyrimais autorė kelia klausimą, kas bendra tarp atskirų istorinių nihilizmo pavidalų ir esama galimybės išryškinti teorinius modelius, įprasminančius vakarietiškas nihilizmo koncepcijas? Autorės nihilizmo analizė sykiu atskleidžia, kad nihilizmo „tyrinėtojas“ – nihilistas yra dviprasmiškoje situacijoje. Viena vertus – jis diagnostikas, prognozuotojas, tasai, kuris skelbia nihilizmą, kita vertus – teoretikas. Koks yra filosofinis šios dviprasmybės pamatas? Autorė problemiška kelia klausimus - Kaip šiandien turime žiūrėti į tą XIX amžiaus „atradimą“ – nihilizmą? Kas yra – nihilizmas?

Monografiją *Nihilizmas ir Vakarų filosofija* labai palankiai įvertino recenzentai ir mokslinė bendruomenė. Recenzijose pažymėta, kad ši knyga – tai išsami nihilizmo temos Vakarų filosofijoje aptartis ir įžvalgi jos analizė. Ypatingai pabrėžtas pasirinktos temos aktualumas, nes, svarstant nihilizmą, tematizuojama vienas iš esminių šiuolaikinio pasaulio bruožų – tikrovės ir vertybinių orientyrų krizė. Recenzentai pabrėžė knygos originalumą, konceptualumą bei profesionalumą kaip išskirtinius šios monografijos bruožus. Recenzentai siūlė autorei išversti monografiją į kurią nors iš europinių kalbų. Monografija buvo pristatyta tarptautinei mokslinei filosofų bendruomenei. Diskusijos metu akcentuotas knygos indėlis į filosofinės kultūros plėtotę Lietuvoje. Išreikšta nuomonė, kad ši knyga laužo filosofinės kultūros uždaramą, savo profesionalumu bei solidumu įveikia provincialumą, kuris, deja, iki šiol tebėra būdingas ne vienai humanitarinės kultūros ir mokslo sričiai. Knyga, anot diskusijos dalyvių, aukščiau pakylėja filosofinio diskurso „kartele“ būsimiems filosofinių knygų autoriams Lietuvoje. Monografija apdovanota VU Rektoriaus mokslo premija (2007 m.)

Monografijoje ir straipsniuose pretendentes plėtojama nihilizmo koncepcija buvo plačiai pristatyta visoje eilėje tarptautinių ir nacionalinių mokslo renginių - mokslinių konferencijų bei seminarų. Pretendentė buvo kviečiama skaityti paskaitas Europos ir Amerikos universitetuose, skaityti plenarinius pranešimus prestižiniuose tarptautiniuose mokslo renginiuose.

Monografijos *Nihilizmas ir Vakarų filosofija* konceptualinės nuostatos atveria galimybę tolesnei nihilizmo temos filosofijoje ir kultūroje analizei – jos plėtočiai bei gilinimui.

Po etapinės monografijos paskelbimo pretendente toliau aktyviai vykdė mokslinę veiklą. Prof. R. Šerpytytė vadovavo projektui „Religija ir kultūra: šiuolaikinio pasaulio iššūkiai tapatumui“ (2010-2013 m.), vykdytam pagal nacionalinę programą „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“, kurio vienas iš svarbiausių rezultatų - kolektyvinė monografija *Sekuliarizacija ir dabarties kultūra* (2013 m.). Monografijoje *Sekuliarizacija ir dabarties kultūra* autorė parodė, jog sekuliarizacijos sampratoje išryškintat ontologinį pagrindą, ji suprantama kaip esanti konstitutyviai susieta su nihilizmu.

Monografijos *Ontologijos transformacijos: nihilizmas, medijos, etika* dalyje „Ontologija ir nihilizmas. Hegelio scena ir užkulisiai“ pretendente nagrinėja ontologijos tapatybės ir jos transformacijų problemą šiuolaikinėje filosofijoje, o tap pat – ontologijos problematiką svarsto per būties santykį su mąstymo negatyvumu. Atskaitos tašku čia imamas Hegelio reontologizacijos projektas. Bandant atkurti ontologijos tapatybę, pagrindinis krūvis tenka mąstymo negatyvumui. Bet ar Hegelio mąstyme aptinkami negatyvumo bei nihilizmo momentai gali tapti ontologijos

krizės įveikos šaltiniu? Ieškodama atsakymo į šį klausimą, autorė tyrinėja šiuolaikinės Hegelio filosofijos interpretacijas – Heideggerio, Vattimo, Malabou ontologines nuostatas.

Monografijoje *Tikrovės spektrai. Vakarų nihilizmas tarp diagnozės ir teorijos* autorė tęsia nihilizmo ir negatyvumo problematikos teorinę filosofinę analizę, orientuodamasi į realybės ir tikrovės konceptų perskyros reikšmę realybės/tikrovės sampratai, derealizacijos problemą ir jos ryšį su nihilizmu.

Monografija *Tikrovės spektrai* paremta dviejų pagrindinių *Nihilizmo ir Vakarų filosofijos* teorinių įžvalgų plėtojimu.

Viena jų, - tai nihilizmo ne vien teorinio ir ne vien diagnostinio aspektų pastebėjimas, o įtampos tarp šių aspektų akcentavimas ir iš to išskylanti nihilizmo ne kaip teorinio „duotos“ realybės aprašymo, o kaip to, kas performatyvu *par excellence*, įžvalga.

Kita – nihilizmo „genealoginė“ sąsaja su *tikrovės* problema. Juk ne tik nihilizmo kaip „dvasios“ įvykio, (istorinio, nihilizmo „tikraja žodžio prasme“), bet ir spekulatyviojo nihilizmo (*Niekio* istorijos) analizė atskleidė, kad nihilizme vienu ar kitu būdu yra „prarandama“ tikrovė. Apie tai byloja visos derealizacijos nihilizmo diagnozės (ypač literatūrinės) ir teorijos. Tikrovė yra prarandama betarpiškam tikėjimui refleksijoje virstant „tikėjimu“ (Dostojevskio Stavroginas, Sartre, Vattimo), mąstymui konkuruojant su būtimi (Kierkegaardas, Heideggeris) ar apskritai nusitriniant ribai tarp to, kas tikra ir netikra (Baudrillard). Ir tai yra nihilizmas.

Šias dvi esmines teorines įžvalgas – nihilizmo ryšį su tikrovės problema bei jo buvimą performatyvu – signalizuoja ir pats monografijos pavadinimas bei paantraštė – *Tikrovės spektrai. Vakarų nihilizmas tarp diagnozės ir teorijos*. Jos persmelkia visą knygos turinį. O *Tikrovės spektrų* struktūrą lemia šių įžvalgų projekcija į „šviežiausią“, galima sakyti „topinę“ filosofinę dabarties problematiką, kuri, ir tai visai ne keista, - prikelia iš užmaršties ne tik ne naujas, bet labai archaiškas, netgi „fosilines“ temas.

Tikrovės spektruose ne tik pratęsiama Vakarų nihilizmą reprezentuojančių temų analizė, bet ir atskleidžiamas šių temų nihilistinio iškilimo teorinis pagrindas – jų sąsaja su tikrovės problema - bei nagrinėjami saviti nihilistiniai tikrovės praradimo bei jų teorinio „sugriebimo“ būdai. Antrojoje, centrinėje monografijos dalyje - „*Tikrovės sugrįžimas*“ - nihilizmo ir negatyvumo problematikos teorinė filosofinė analizė yra orientuojama į realybės ir tikrovės konceptų perskyros reikšmę realybės/tikrovės sampratai, naujai išskylančią derealizacijos ir performatyvumo problematiką bei jų ryšį su nihilizmu. Pagrindine originalia teorine įžvalga (teorine hipoteze) diskutuojant su dabarties *top brand* filosofijoje atstovais, autorė laiko atsirėmimą į Kanto kategorijų lentelėje įvardintą *Realität* ir *Wirklichkeit* perskyrą ir šios perskyros projektavimą į „naujas“ realybės/tikrovės koncepcijas. Šios įžvalgos perspektyvoje taip pat iškyla ir monografijoje yra svarstomos post-baudrillard'iškos nihilistinės (nors ir skirtingai) spektriškos ir plastiškos tikrovės sampratos (Derrida, Agambenas). Trečiojoje dalyje „Nihilizmas ir įstatymo ontologija“ autorė iškelia ir grindžia originalią ir drąsiai hipotezę apie galimybę įstatymo, teisės, teisingumo sferą laikyti „pirmąja filosofija“. Taigi *Tikrovės spektrai* teigia, kad įstatymų prasilenkimas su teisingumu, teisės buvojimas anomijos sąskaita, įstatymo formalios „prigimties“ reikalavimas nihilistiškai užklausia apie pačią tikrovę.

Tarptautinei bendruomenei pretendente yra žinoma visų pirma kaip tarptautinio lygio nihilizmo problemos bei šiuolaikinės italų filosofijos tyrinėtoja. Tai liudija ne tik jos įvairiapusė tarptautinė veikla, bet ir jos kaip *Visiting Professor* darbas Turino universitete 2020 m.

NUTARTA. Siūlyti Vilniaus universiteto Rektoriui teikti 2021 metų Lietuvos mokslo premijų konkursui Filosofijos fakulteto Filosofijos instituto profesorės Ritos Šerpytės darbų ciklą „**Vakarų nihilizmas tarp diagnozės ir teorijos**“ (2005-2019).

Pridedama: prof. R. Šerpytės CV, teikiamų darbų sąrašas.

Filosofijos fakulteto
Tarybos pirmininkas

doc. dr. Vilmantė Pakalniškienė

VU Filosofijos fakulteto
Tarybos sekretorė

A. Misiūnaitė

Išrašas tikras
Studijų koordinatore

Albina Misiūnaitė
2021-09-15